

Qval

Urednik

Zoran Hamović

Likovni urednik

Dragana Atanasović

Naslov originala

Milena Agus

MAL DI PIETRE

Copyright © 2006 notttempo srl
via Zanardelli 34 - 00186 Roma

Milena Agus

Kamen u bubregu

*Prevela sa italijanskog
Ana Srbinović*

2008

CLIO

„Ako te nikada ne sretnem,
učini da makar čeznem za tobom.“
Tako razmišlja jedan vojnik u filmu *Tanka
crvena linija*

1.

Baka je upoznala Povratnika u jesen 1950. Bilo je to prvi put da je iz Kaljarija došla na Kopno. Trebalo je da napuni četrdeset godina, nije imala dece, jer bi zbog *su mali de is perdas*¹ uvek pobacila u prvim mesecima. I tako je, u svom zvonastom mantilu i cipelama na pertlanje sa visokom štiklom, i s muževljevim kofe-rom iz vremena kada je izbegao na selo, otišla u banju da se leči.

¹ Su mali de is perdas, sardski dijalekat: kamenje u bubrezima.

2.

Udala se kasno, u junu 1943, posle američkog bombardovanja Kaljarija, a u to doba, imati trideset godina i biti još uvek bez muža, bilo je kao da si već pomalo usedelica. Ne može se reći da je bila ružna, ili da nije imala udvarače, naprotiv. Jedino što bi pretendenti u nekom trenutku počeli da proređuju posete i više se ne bi pojavili, uvek pre nego što bi od mog pradeda zvanično zatražili njenu ruku. Poštovana gospođice, razlozi na koje ne mogu da utičem sprečavaju me da ove, a takođe i naredne srede, *de fai visita a fustetti*², što bih sa zadovoljstvom učinio, ali nažalost nisam u mogućnosti. Baka bi tada čekala treću sredu, ali svaki put bi došla *pipiedda*³ s pismom koje bi ponovo odložilo posetu, a potom više ništa.

Moj pradeda i njene sestre voleli su je i takvu, već pomalo usedelicu, ali moja prababa ne,

² De fai visita a fustetti, sard. dijalekt.: da vas pose-
tim.

³ Pipiedda, sard. dijalekt.: devojčica.

ophodila se prema njoj kao da nije njena krv i govorila da ona zna zašto.

Nedeljom, kada su devojke išle na misu ili da šetaju glavnom ulicom ruku pod ruku sa svojim zaručnicima, baka bi skupila u punđu svoju dugu kosu, koja je još uvek bila gusta i crna kad sam ja bila mala, a ona već stara, mogu samo da zamislim kakva je bila tada, i otišla u crkvu da upita Boga zašto, zašto je tako nepravedan da joj ne dopušta da spozna ljubav, koja je nešto najlepše na svetu, jedino zbog čega vredi živeti život u kojem ustaješ u četiri ujutru kako bi obavio kućne poslove, a zatim ideš u polje, a zatim u neopisivo dosadnu školu vezenja, a zatim na izvor po vodu za piće, s vrčem na glavi, a zatim ostaješ budan čitavu noć, svake desete noći, kako bi ispekao hleb, a zatim vadiš vodu iz bunara, a zatim moraš da nahraniš kokoške. Pa onda, ako Bog ne želi da ona spozna ljubav, neka je ubije, na bilo koji način. Sveštenik joj je u ispovedaonici rekao da su ovakve misli veoma težak greh i da na svetu postoji bezbroj drugih stvari, ali baku te druge stvari uopšte nisu zanimale.

Jednoga dana moja prababa ju je dočekala u dvorištu sa bičem od goveđe žile i počela da je mlati sve dok joj nije izranjavila čak i glavu, nakon čega je baka dobila visoku temperaturu. Iz glasina koje su kolale po selu saznala je da su pretendenti bežali jer im je baka pisala strastvene ljubavne pesme, u kojima je čak bilo aluzija i

na bezobrazne stvari i da je njena ćerka sramotila ne samo sebe već čitavu porodicu. I nastavljala je da je šiba, da je šiba i vrišti: „*Dimonia! Dimonia!*“^{*} i da proklinje dan kada su je upisali u prvi osnovne i kada je naučila da piše.

* *Dimonia*, sard. dijalekt.: đavolica. – *Prim. prev.*

3.

U maju 1943, u selo je došao moj deda, koji je imao preko četrdeset godina i bio zaposlen u Solanama Kaljarija. Imao je lepu kuću u ulici Đuzepea Mana, odmah pored crkve San Đorđo i Santa Katerina, kuću s pogledom na krovove u zalivu sve do mora. Od te kuće i od crkve i od mnogih drugih stvari posle bombardovanja 13. maja nije ostalo ništa osim jednog kratera i gomile ruševina. Bakina porodica je prihvatila tog čestitog gospodina, koji nije bio pozvan u rat jer je već bio u godinama, odnedavno udovac, i koji je izbegao samo s jednim pozajmljenim koferom i nekoliko stvari koje je spasao iz ruševina. Došao je na besplatan stan i hranu. Do kraja juna zatražio je bakinu ruku i oženio se njome. Ona je plakala gotovo svaki dan, taj mesec pre venčanja. Klekla bi na kolena pred mojim pradedom i molila ga da kaže ne, da izmisli da je već obećana nekom ko je otišao u rat. U protivnom, ako je više ne žele u kući, ona je spremna na sve, otići će u Kaljari, potražiće posao. „*De Casteddu bèninti innòi, filla mia, e tui bòlisi andai ingùni! Non c’esti prus núdda in sa cittàadi.*“

„Màcca esti“, urlala je moja prababa, „Màcca schetta! In sa cittadi a fai sa baldracca bòliri andai, chi scetti kussu pori fai, chi non sciri fai nudda cummenti si spettada, chi teniri sa conca prena de bentu, de kandu fiada pitica!“⁴

Ne bi bio nikakav problem izmisliti nekog zaručnika na frontu: Alpi, Libija, Albanija, Egejsko more, ili recimo nekog ko se ukrcao na brod u Ređo Marini. Ne bi bio nikakav problem, ali moji prababa i pradeda nisu hteli ni da čuju. Tada mu je ona sama to rekla, da ga ne voli i da nikada ne bi mogla da mu bude prava žena. Deda joj je odgovorio da ne brine. Ni on nju ne voli. Pod pretpostavkom da oboje znaju o čemu pričaju. Nastaviće da ide u javnu kuću u pristaništu, kao što je uvek činio, još od mladićkih dana, i nikada se ničim nije zarazio.

Ali u Kaljari se, pre 1945, nisu vratili. I tako su baka i deka spavali kao brat i sestra u gostinskoj sobi: glomazan i visok gvozdeni krevet, bračni, s intarzijama od sedefa, slika Bogorodice sa detetom, sat pod staklenim zvonom, umivaonik s lavorom i krčagom, ogledalo sa nacrtanim cvetom i noćni sud ispod kreveta. Kada su prodali kuću na selu, baka je sve te stvari prenela u ulicu Đuzepea Mana, želela je isto-

⁴ „Iz Kaljarija dolaze ovamo, kćeri moja, a ti hoćeš da ideš tamo! Nema više ničega u gradu“.

„Luda je... potpuno luda! Hoće da ide u grad da bude kurva, jer samo to ume da radi, jer ne ume ništa da radi kako treba, glava joj je u oblacima, još odmalena!“ sard. dijalo.

vetnu sobu kakvu je imala u prvoj godini braka. Ali, u kući na selu, vazduh i svetlost su u spavaće sobe dopirali isključivo preko *lolle*⁵, dok je ovde u ulici Đuzepea Mana svetlost dolazila sa juga i sa mora, kuljala je u sobe sve do zalaska, nemilice, od nje je sve u kući blještalo. Ja sam tu sobu oduvek volela, a kao malu baka me je u nju puštala samo kad sam bila dobra i nikada više od jedanput dnevno.

Tokom te svoje prve godine braka, baka je dobila malariju. Temperatura joj se penjala čak i do četrdeset jedan stepen i deda je brinuo o njoj. Sedeo je satima proveravajući da li se oblog na čelu ugrijao, a bakino čelo bilo je toliko vrelo da je trebalo kvasiti oblog u ledenoj vodi, i on je išao i vraćao se i čulo se kako čekrk bunara škripi i danju i noću.

Jednog od tih dana, 8. septembra, dotrčali su da mu jave ono što su čuli na radiju, Italija je tražila primirje i rat je bio okončan. Po dedi, međutim, nije uopšte bio okončan i trebalo se samo nadati da će komandant, general Baso, pustiti Nemce da odu sa Sardinije bez suvišnog junačenja. Baso mora da je razmišljao isto kao deda, pošto je trideset hiljada vojnika iz Tenkovske divizije generala Lungerhauzena mirno otišlo, ne ubivši nikoga, i on je zbog toga bio uhapšen i poslat na sud, međutim, Sardinjani su se spasli. Ne kao na Kopnu. Deda i general

⁵ Lolla, sard. dijalekt.: lođa.

su bili u pravu, jer je posle bilo dovoljno čuti Radio London, koji je više puta govorio o Badoljovim protestima zbog ubijanja vojnika i oficira koje su Nemci zarobili na italijanskom frontu. Kada je baka ozdravila, rekli su joj da bi je groznica zasigurno odnela da nije bilo njenog muža, i da je sklopljeno primirje, i da je došlo do promene u savezništvima, a ona je, s jednom pakošću koju sebi nikada nije oprostila, slegla ramenima kao da hoće da kaže: „Baš me briga“.

U visokom krevetu, baka bi se noću šćućurila što je moguće dalje od njega, te bi često pala na pod, a kada je u noćima punog meseca kroz šalone na vratima koja su vodila na *lollu* prodirala svetlost, obasjavajući leđa njenog muža, ona bi se gotovo prepala, od tog neznanca za kog nije znala ni da li je lep ili ne, budući da ga uopšte nije gledala, niti je on gledao nju. Ako bi deda duboko spavao, ona bi piškila u noćni sud koji je stajao ispod kreveta, međutim, ukoliko bi on napravio i najmanji pokret, ogrnula bi šal, izašla iz sobe i prešla čitavo dvorište, čak i po najgorom vremenu, kako bi otišla u klozet pored jame. Uostalom, deda nikada nije pokušao da joj se približi, štaviše, i on bi se toliko skupio na drugoj strani kreveta, onako krupan, da je mnogo puta pao, te su oboje neprestano bili prepuni modrica. Kada su bili sami, naime u spavaćoj sobi i nigde drugde, nikada nisu pričali. Baka bi izgovorila molitvu pred spavanje, deda ne, jer je bio ateista i komunista. A onda bi jedno od njih

rekli: „Želim vam laku noć“, a drugo bi odgovorilo: „I ja vama želim laku noć“.

Ujutru bi moja prababa zahtevala od ćerke da napravi dedi kafu. Tadašnju kafu, od cikori-je i ječma isprženih u ognjištu posebnim priborom, a potom samlevenu. „Odnosite kafu vašem mužu“, i tada bi baka odnela ljubičastu šoljicu s pozlatom na staklenom poslužavniku ukrašenom cvetnim motivima, spustila bi poslužavnik na ivicu kreveta i odmah pobegla kao da je stavila činiju pred besnog psa, i ni to nikada u životu sebi nije oprostila.

Deda je pomagao u poljskim radovima i dobro se držao premda je bio iz grada i proveo čitav život u učenju i kancelarijskom poslu. Često je preuzimao i ženine poslove, jer je ona tada već sve češće imala bubrežne napade, a on je smatrao da je strašno što jedna žena mora da radi tako teške poslove u polju ili da se vraća sa česme s krčagom punim vode na glavi, međutim, te stvari je, iz poštovanja prema porodici koja ga je udomila, govorio uopšteno, povodom sardinijskog društva u unutrašnjosti, jer je Kaljari bio drugačiji i svet se nije vređao zbog sitnica i u svemu tako okrutno video samo zlo. Možda je morski vazduh činio da se osećaju slobodniji, barem u izvesnom pogledu, ali svakako ne u političkom, jer su ljudi iz Kaljarija bili buržuj i nikada nisu hteli ni za šta da se bore.

Što se ostalog tiče, bez obzira na to što baka za svet nije marila, slušali su Radio London. U

proleće 1944. saznali su da je u severnoj Italiji bilo šest miliona štrajkača, da su u Rimu ubili 32 Nemca i da je za odmazdu uhapšeno i streljano 320 Italijana, da je Osma armija bila spremna za novu ofanzivu, da su se šestog juna u ranim jutarnjim satima Saveznici iskrkali u Normandiji.

MILENA AGUS

Kamen u bubregu

Izdavačko preduzeće
CLIO
Gospodar Jovanova 44
Beograd

za izdavača
Zoran Hamović

recenzent
Ljubica Arsić

lektura
Aleksandra Čolić

korektura
Aleksandra Čolić

likovno rešenje korice
Svetlana Volic

tehnički urednik
Dejan Tasić

štampa
Taš
Beograd

info@clio.co.yu
www.clio.co.yu

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.131.1–31

АГУС, Милена

Kamen u bubregu / Milena Agus ;
prevela sa italijanskog Ana Srbinović.
– Beograd : Clio, 2008 (Beograd : Taš).
– 109 str. ; 20 cm. – (Gral)

Prevod dela: Mal di pietre / Milena
Agus. – Napomene i bibliografske
reference uz tekst.

ISBN 978–86–7102–300–9

COBISS.SR–ID 149906956